

mészetszerűleg vonják maguk után a fogyasztás zsugorodását, a belső piac szűkülését. A munkanélküliek segélyezése elégtelen. Maga **Necas** népjóléti miniszter mutatott rá erre. „Gyakran úgy beszélnek a genfi segélyezési rendszerről — mondta egy röviddel ezelőtt adott interjújában — mint valami **privilegium**ról. Statisztikák és más országokkal való összehasonlítások után azonban ki lehet mutatni, hogy a mi államunk a támogatások tekintetében messze elmarad más államok mögött. Az igazság az, hogy a munkanélküliek tömegei alig jöhetnek számba, mint fogyasztók. A tömegszükségleti cikkek forgalma egyre csökken. Így a hús-fogyasztás 1934-ben 3.783 ezer q-át tett ki, 1935-ben csak 3.662 ezer q-át. Az egy lakosra eső fogyasztás 25.14 kg.-ról 24.22 kg.-ra csökkent. A sörfogyasztás 1934 első 11 hónapjában 7.301.694 hl.-t tett ki, 1935 megfelelő időszakában már csak 7.117.492 hl.-t. A dohányjövedék bevétele 1934-ben 1.727 millió cs. k. volt, 1935-ben csak 1.648 millió. De nem csak a széles néprétegek fogyasztása hanyatlott. Csökkent a fényűzés is. A személyautók eladása 1934-ben 8.857-re rugott, míg 1935-ben csak 8.331 kocsi adtak el. Emellett 1936 január elsején 8.000 személyautót jelentettek ki a forgalomból. Hanyatlottak az állam bevételei is. A bruttó adóbevételek hiánya 1934-gyel szemben 133 milliót tesz ki, a nettóbevételek azonban 309 millióval csappantak meg, míg a költségvetésben előirányzott bevételekkel szemben 701 millió, 11%-os hiány mutatkozik.

A csehszlovák depresszió kapcsán mindezek után alig táplálhatunk valami rózsás reménykedéseket. Még azt a színvonalat sem képes elérni ez a javulás, amelyhez a többi tőkés országok, kevés kivétellel, eljutottak az elmúlt esztendő folyamán. Nem kételkedhetünk ugyan abban, hogy a tavaszi hónapok ismét bizonyos megkönnyebbülést hoznak. E mellett szól legalább is teoretikusan, a december és január hónapok nyersanyag behozatalának feltűnő növekedése is. Ez a javulás azonban szükségyszerűen korlátolt határok közt fog mozogni. Minden intézkedés és terv, amely a válság vasgyűrűjének áttörését célozza mihaszna kuruzslásnak bizonyult. Egyre inkább nyilvánvalóvá lesz, hogy a gazdasági élet gyökeres átszervezésére és egy új gazdasági renddel való felcserélésére van szükség.

(K. K.)

S Z E M L E

ILYA EHRENBURG: SANS REPENDRE HALEINE
(N. R. F. Gallimard. Paris, 1936)

„Egyszusra” — ez a könyv címe. Különös cím Ehrenburg a könyvet egy párizsi előadásában — előbbi regénye címére utalva — a *Teremtés harmadik napjának* nevezte. A *Második nap az épülő Kuznyeck ifjairól* szól. Mostani könyve északra visz bennünket, a szálfákat usztató nagy folyók partjára, az orosz észak ifjai közé. Címéről ítélve azt vélném: a munkarekordok regénye. Nem. Egy időben igen elharapóztak az orosz irodalomban a technikai leírásokkal zsúfolt regények. A technikusok állítólag megmosolyogták, a munkások unták. Letűnt korszak. De hagyott maga után egy remeket: *Katajen Hajrá-ját*. Ujabbban a lelkiületükre lettek kíváncsiak az orosz olvasók. Beköszöntött a „lélek mérnökei”-nek korszaka. Az új orosz irodalom célja, hogy segítse az új embereket önmaguk megismerésében, hogy segítsék megérteni tulajdon hősiességüket és szem-

vedélyekben égő szívüket", — mondotta Ehrenburg a párizsi írókongresszuson. E legelői jár az új korszak lélekismerői közt. Új könyve nem is a munkarekordok, hanem a munkarekordok könyve. Mert a Harmadik nap nem csak a robogó terv, hanem a lélekbontakozás harmadik napja is. Mennyi fiatalosság és mennyi érzés! Ljassz, az öreg botanikus rózsafákat akar elültetni a tundrán. Az ifjak találmányokon törnek a fejüket és igyekeznek túltenni egymáson. Közben mind szerelmesek. Az öreg botanikus ugyanúgy, mint a pelyhesedő bajszu komszomol. S ez a szerelem nem a „pohár víz” szimpla enyhülete, hanem mély és kinlódó érzés. Egyik orosz bírálója, Galperina érzelmességgel vádolja az író. Helyenként valóban belecsoppen Ehrenburg. Mindenesetre rengeteg megkapó adatot szolgáltat a fiatalok lelki életéből, meglepő helyzeteket tár fel, amik számukra mérőben újak. Könyvének nyilván ez is a szándéka. Mert regénynek laza. De ez itt most nem fontos. Még csak annyit, hogy ezeknek a fiataloknak a szerelmi konfliktusai is újszerűek. Gyötrelmeikből nem a téletlenségbe, a züllésbe vagy az öngyilkosságba menekülnek, hanem a munkába, amely itt a legfőbb becsület, erőpróba és megvizsgálás, s amely úgy zúg a lények muló fájdalma fölött, mint az uccán végighullámzó induló hatalmas, boldog dallama. — Az alábbi részlet — Városi színjátszók a kolhozban — váratlan fényt derít az érzések új világára. (K. S.)

A színészek megtekintik a színpadot. Kicsi alkotmány, Orlovskij tréfálkozik:

— No, ezen **biztosan elbotlom.**

A színpad fölött széles szalag húzódik végig: „Egyedül a kolhozban oldhatjuk meg az állattenyésztés kérdéseit.” Nyikolajevna Lydia azt ajánlja, hogy fordítsák meg a szalagot.

Orlovskij azonban tovább gunyolódik:

— Ugyan, mi a különbség? *Othello* és az állattenyésztés feljavítása egymás mellett, — ez egészen eredeti.

Nyikolajevna Lydia nem vitatkozik: az egész vállalkozás képtelenségnek tűnik előtte. Krasszavina, aki szabadon választhatott, nem jött velük, de őt, Nyikolajevna Lydiát ideküldték. Talán a városban rábízta volna Desdemona szerepét? Erre ott van Krasszavina vagy Szobelszkája. *Othellót* előadni itt? Ilyesmire csak Orlovskijnak juthat eszébe: neki egyremegy, csak folytonosan uton lehessen a társulattal.

Ime, már meg is kezdődött az előadás. Orlovskij el-elvét a szerepét, de nem jön zavarba. Minden hozzáintézett szóra hadonászik az öklével. Nyikolajevna Lydia körülhordozza tekintetét a teremben: az első sorban csupa szakáll. Ugy rémlik, egész életében nem látott ennyi szakállas férfit együtt. Egy csecsemő felsír, a nézők pisszegnek. A teremben fülledt meleg van és sehonnan sem jó egy kis friss levegő. Nyikolajevna Lydia kedv nélkül, gépiesen játszik. Amikor a dalba kezd, mély szomorúság fogja el. Szeme előtt megjelenik a folyó fölött uszó reggeli köd és oly' megindító szomorúsággal énekel, hogy a terem szinte remegve hallgatja. Nem énekel rosszul. Moszkvában azt tanácsolták neki, hogy képeztesse a hangját, „Szép hangja van, — mondták, — de még nem elég iskolázott”. Most szinte nem is tudja, hogy mit énekel. Van-e valami értelme egy dal szövegének? Hiszen ép' azt éneklie az ember, amit a szavak nem tudnak kifejezni. Vajjon mi bánata volt annak az embernek, aki a hajó fedélzetén azt az utolsó dalt dudolta? Lehet, hogy nem is soffőr volt, hanem könyvelő, vagy favágó. A szomorúfűzről énekel-e Nyikolajevna Lydia? Nem, a maga életéről dalol, még egyszer elismétli az érdektelen hosszú történetet: kiábrándulás, hazugság, magányosság...

Amint befejezi az éneket, a nézőtérrel taps hangzik fel. A taps félénken kezdődik, aztán viharossá fokozódik. Egyszerű és titokzatos zúgás, — mint valami dal... Miféle érzéseket, miféle sorsot fejeznek ki ezek az emberek, akik úgy csapkodják össze a tenyerüket, mint a gyerekek? Mityin Grisa nem bírta türtőztetni lelkesedését. Fölpattant a helyéről. Arckifejezése feszült és szigorú.

A tapsok felrebbentették révületéből Nyikolajevna Lydiát. Lehetséges-e, hogy ez a taps nekem szól? Nem volt ideje tünődni. Játszott tovább. De játéka már nem volt az előbbi; már nem volt csupán Desdemona, hanem a szerep mögött egy szenvedő asszony. Nyikolajevna Lydia, Anynyira szereti az életet és annyira szerette volna benne megtalálni a helyét! De senki sem volt iránta bizalommal. Mindent kifejezett a szemével; kezének egy könnyű mozdulatával; hangjának enyhe remegésével. Ugy játszott ezen az estén, mint egy igazi, nagy színésznő. Amikor az előadás véget ért, a nézők nem tapsoltak azonnal. Ott ültek mozdulatlanul, lenyűgözve egy emberi lény tragédiájától. Néhány pillanat múlva kitört a taps, mennydörgésszerűen, féktelenül: az emberek boldog felkiáltásokban törtek ki, vitatkoztak és meghatódtak. Nyikolajevna Lydia halvány mosolylyal válaszolt a tapsokra, míg Orlovskij magasba lendített karokkal fogadta az ünneplést.

Nyikolajevna Lydia belépett a körzeti kolhoz-igazgatóság irodájába, amit öltözővé alakítottak át a színészek számára. Fagyjeva így szólt hozzá:

— Nagyszerű voltál ma este...

Nyikolajevna Lydia nem hallott semmit. Roppant fáradtság lepte el. Fátyolos tekintettel bámulta a falakat: naptár, aktacsomók, plakát: „Harcoljunk a silány fű ellen! Nem tudta pontosan sem azt, hogy hol van, sem azt, hogy mi történt vele. Képtelen volt visszatérni a volóságba. Hívták vissza a függöny elé, de ő a fáradtságára hivatkozva, visszautasította.

Most egyedül van ebben a kátrányszagú kis szobácskában. Tétován kérdi magától: „Lehetséges-e, hogy tudok játszani? Akkor hát minden kétségem csak gyermekes aggodalom volna? Akkor hát...!?”

A szinpadról valami szónoklat hangja hatol be a szobácskába. Nyikolajevna Lydia akarata ellenére is odafigyel:

— ...S az összes kolhoz-tagok nevében fogadják hálás köszönetünket és ebben az ünnepélyes percben megfogadjuk, hogy fokozni fogjuk a tejtermelést és kettőzött figyelemmel fogunk gyomlálni, hogy Önök is elmondhassák...

Nem is figyelt többet oda. Fájdalmas csalódást érzett. Hogy' is lehetett a tapsoknak? A dolog igen egyszerű: ezek az emberek sohasem láttak még színházat, így aztán persze minden tetszik nekik — az ő játéka is... Hát ezért tapsolták. Mi közük is lehet nekik Desdemona sorsához?

Egyéb gondjaik vannak. Alig végződött be az előadás és máris a tejtermelésről beszélnek. Ez az életük, ez a szenvedélyük. Érdemes-e akkor játszani nekik?

Pillanatnyi lelkesedése helyét mély lehangoltság foglalta el. Fagyjeva: belépett és így szólt: „Téged kívánnak látni; mindenkép' köszönetet akarnak neked mondani.” Nyikolajevna Lydia közömbösen engedelmeskedett. Az előadás tehát még nem ért véget, meg kell még hallgatni a szónoklatokat, válaszolni kell néhány szót, hazudni kell és mosolyogni. Szeme összetalálkozott Mityin tekintetével, amelyben olyan csodálat égett, hogy Nyikolajevna Lydia összerezzenett és elfordította a fejét. Egy szakállas férfi állt a lelkes csoport élén. Hosszú ideig tétovázott. Ravaszdi sze-

me most borús volt. Mityin megbökte:

— No eredj, Cseremisszov, beszélj!

Az ember előlépett:

— Köszönetet akarunk mondani. Olyan boldogok vagyunk, hogy nem is tudjuk, mikép' köszönjük meg. Én látja, úgy gondoltam, hogy kegyed bizonyára megsértődött; egy ilyen előadás után mi itt a gyomlálásról beszélünk... De azért nem kell azt hinni, hogy vademberek vagyunk. Ha a tejjgazdaságról meg a gyomlálásról beszéltünk, csak azért tettük, hogy hálánkat kifejezzük. Vagyis, ami bennünket illet, mi is megigérjük, nemde, hogy kiteszünk magunkért. A mi munkánk ismeretes, hisz' kolhoznyikok vagyunk, vagy mi a csoda! De ne gondolja senki, hogy nekünk nincsenek érzéseink. Éreztük, hogy a játék szép volt. Ültünk a helyünkön és könnyeztünk. Kérdezzen meg kegyed bárkit, amikor a dalba kezdett, senki sem birta visszatartani a könnyeit. Ha mégis megsértettük volna, kérem bocsásson meg...

Nyikolajevna Lydia nem birt uralkodni magán; szeméből omlottak a könnyek; karját Cseremisszov nyaka köré fonta és megölelte. Csak annyit birt mondani:

— Oh, nem... Én kérek bocsánatot.

LOUIS GUILLOUX: A REGÉNYRŐL ÉS A REGÉNYÍRÓRÓL

Louis Guilloux, akinek nemrég Sang noir (Fekete vér) címmel fel-tűnést keltő regénye jelent meg, könyve kapcsán igen lényeges és általános érvényű megállapításokat tesz a mai regényről és a regényíróról a párizsi Europe hasábjain. Megállapításai közül ide jegyzünk néhányat.

Szememre vetik, hogy igazságtalan vagyok. — Valahányszor polgárokat fest, — mondják, — meglátszik, hogy haragszik rájuk. Nem ismerem el, hogy igazságtalan volnék. Nem tagadom, hogy szenvedéllyel és haraggal, sőt gyűlölettel irtam könyvemet, de kívánom, hogy meg-lássák, mennyi szeretetem áradt belé. Abban az értelemben, amelyben ellenfeleink beszélnek az igazságtalanságról és tárgyilagosságot követelnek, abban az értelemben nem ismerem el, hogy igazságtalan vagyok és úgy vélem, hogy a művészet mai tárgyilagosságáról Pontius Pilátus mondhatna a legtöbbet. Az, amit tőlünk a tárgyilagosság nevében követelnek, nem más, mint hogy igazoljuk azt, amit nem igazolhatunk és bele-egyezzünk mindabba, amit visszautasítunk. Az irodalom nem olyan, amilyennek akarjuk, hanem amilyenek vagyunk. A regényíró nem isten. Világát nem alkotja meg, nem agyalja ki, hanem felfedezi. Hozzáteszem, hogy mindig úgy, ahogy éppen sikerül. Az előremegfontolás ebben a te-kiütetben igen csekély. Az, amit egy regényíró megjegyez magának, az, amit lát és hall, nem mindig olyasmi, amit keresett, hanem olyasmi, ami rátukmálta magát. Röviden: szavak, arcok, gondolatok véletlen össze-találkozása ihletével. Szeretném itt egy példával megvilágítani, hogy a regényíró által összegyűjtött anyag távolról sem használható fel teljes egészében, hol technikai, hol egyéb okok miatt.

Ha beillesztettem volna regényembe az alábbi kis történetet, amit jegyzeteim közt őrzök, — bírálóim bizonyára elfogultsággal és pártos-sággal vádolnának. Remélem, senki sem kételkedik a történet valódisá-gában. Képzelnének el egy kisvárosban egy kis kávéházat, benne két unatkozó embert, lassan bonyolódó beszélgetésben. Szomszédom lehetett vagy 40 éves. Ha elnézte az ember, amint a gyermekeivel játszott, jog-gal hihette, hogy jó érzésű ember; — egyszerre csak a háborúra for-dította a szót és bevallotta, hogy résztvett, mint önkéntes az antant